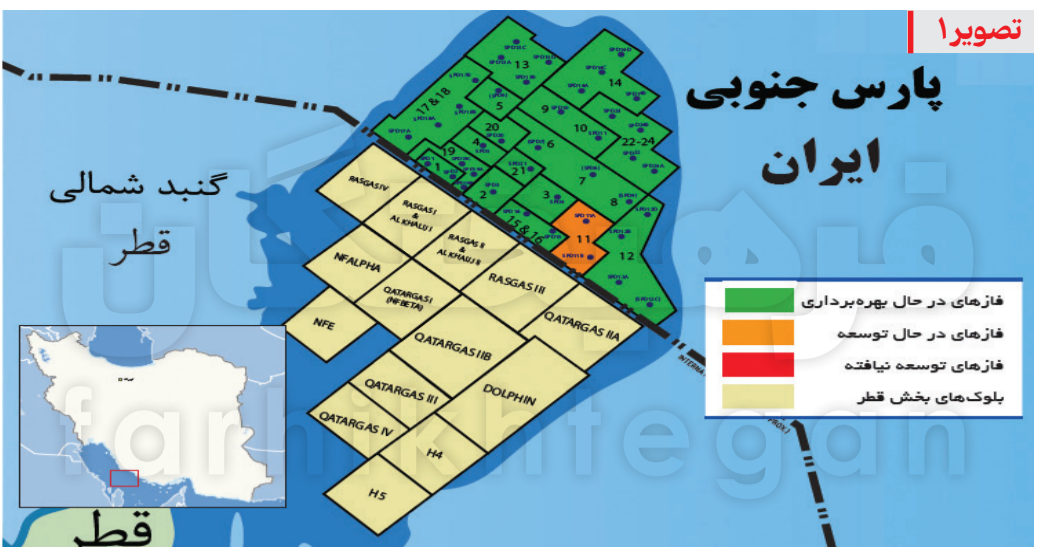

واقعیت دوئل گازی در پارس جنوبی

سید احسان حسینی خبرنگار

بگذرایه ماجرا از ۱۸ بهمن سال گذشته آغاز کنیم، روزی که ملی پوشان تیم فوتبال ایران در زمین میزبان خود یعنی قطر باید شانس بازی فوتبال را ۳۰ به ۲ باختند؛ باختی تلخ که با وجود سرمایه گذاری عجیب و غریب قطری ها در زیرساخت های ورزشی این کشور و حتی استفاده از بازیکنان چند ملیتی بازم غریب منتظر بود، در فوتبال بومی ایران سبک خاص خود را دارد و اگر بماند شانس نبود پیروز از زمین مسابقه خارج می شدند. به هر حال ایران در دوره قبلی جام ملت های آسیا از قطر باخت و از رفتن به فینال بازماند و قطری ها در خانه جام را بالای سر بردند؛ اتفاقی که می تواند در زمین بازی میدان پارس جنوبی نیز رقم بخورد اما اختلاف نظر جدی درباره نتیجه رقابت دو کشور در این میدان گازی وجود دارد.

بزرگ ترین میدان گازی دنیا زیر پای ایران و قطر

هر ایرانی حداقل یک بار نام میدان پارس جنوبی را به گوش شنیده است؛ میدان مشترکی که سال هاست محل رقابت ایران و قطر در تولید گاز و معیارات گازی است؛ صحنه دقیقا شبیه زمین فوتبال است؛ در طرف قطر شرکت های چند ملیتی و غول های نفتی دنیا با سرمایه گذاری های هنگفت قرار دارند و در طرف ایران اما توانمندی بومی شده مهندسان ایرانی؛ با این تفاوت که نتیجه بازی گاز دو کشور همانند بازی فوتبال رقم نخورد. میدان گازی پارس جنوبی با اختلاف زیاد بزرگ ترین میدان گازی دنیا است که در آب های خلیج فارس واقع شده است. در تصویر محل فراگیری این میدان آورده شده است. نام این میدان در طرف قطر، گنبد شمالی است که مساحت کل آن ۹۷۰۰ کیلومتر مربع است.

سهم ایران و قطر از میدان گازی پارس جنوبی چقدر است؟

طبق گزارش شرکت نفت و گاز پارس، سهم ایران از مساحت این میدان ۳۷۰۰ کیلومتر مربع و سهم قطر ۶۰۰۰ کیلومتر مربع است. همچنین ایران و قطر از ذخایر معیارات گازی پارس جنوبی (گنبد شمالی) نیز به ترتیب ۱۸ و ۲۸ میلیارد بشکه سهم دارند. سهم ایران از ذخایر گازی بزرگ ترین میدان گازی دنیا ۲۴ تریلیون مترمکعب بوده که معادل ۸ درصد ذخایر گاز کل دنیا است و قطری ها نیز ۲۵ تریلیون مترمکعب سهم دارند. همان طور که در تصویر ۲ نمایش داده شده، عمده مساحت و ذخایر این میدان مشترک در سمت قطر قرار دارد، به عنوان مثال سهم قطر از ذخایر گازی این میدان ۱،۸ برابر ایران است.

۵۰ درصد از انرژی ایران از پارس جنوبی تامین می شود!

رقابت پارس و قطر و اهمیت تولید گاز از میدان پارس جنوبی برای تامین نیاز داخلی باعث شد دولت ایران از سال ۷۶ برای توسعه فازهای مختلف این میدان مشترک اقدام کند. در تصویر ۳، میزان تولید گاز از میدان پارس جنوبی و سایر میدان های نفتی که به تفکیک آورده شده است، طبق آمار وزارت انرژی و نفت، سهم تولید گاز ایران از پارس جنوبی نسبت به کل تولید گاز از ۱۵،۵ درصد در سال ۱۳۸۱ به ۶۹،۷ درصد در سال ۱۳۹۹ رسیده است و طبق برآوردها اکنون این سهم به ۷۵ درصد جهش یافته است. به بیان دیگر اکنون ۷۵ درصد تولید گاز ایران از پارس جنوبی انجام می شود و حدود ۵ درصد از کل انرژی مصرف کشور از این میدان تامین می شود.

سرمایه گذاری ۹ میلیارد دلاری ایران برای توسعه پارس جنوبی

میدان گازی پارس جنوبی در ایران در قالب ۲۴ فاز و ۱۳ پالایشگاه گازی توسعه یافته که اطلاعات آن در تصویر ۴ قابل مشاهده است. طبق آمار وزارت نفت، تاکنون حدود ۹۰ میلیارد دلار در این میدان مشترک سرمایه گذاری شده است در حالی که رقم سرمایه گذاری قطری تقریباً ۱۵۰ میلیارد دلار برآورد می شود. برای نخستین بار تولید گاز از میدان پارس جنوبی در بهمن سال ۱۳۸۱ از فاز ۲ آغاز شد و آخرین فاز این میدان که به بهره برداری رسید فاز ۱۱ بود که بعد از گذشت ۲۰ سال در دولت سیزدهم و در تاریخ شهریور سال ۱۳۹۲ با تولید روزانه ۱۰ الی ۱۵ میلیون مترمکعب افتتاح شد تا پروژه توسعه فازهای بیست چهارگانه این میدان در سمت ایرانی بسته شود. همان طور که در تصویر ۴ مشخص است ایران ابتدا برای توسعه فازهای پارس جنوبی با شرکت های خارجی وارد تعامل شد و اکنون پس از اعتماد به شرکت های داخلی از مرحله طراحی تا ساخت و توسعه این میدان توسط مهندسان ایرانی و دانش و تکنولوژی بومی شده انجام می شود.

ایران از سال ۹۷ در تولید گاز از قطر پیشی گرفت

اما مهم ترین سوال درباره میدان گازی پارس جنوبی این است که وضعیت رقابت ایران و قطر برای تولید گاز از آن چگونه بوده و کدکدام از کشورهای رقیب خود پیشی گرفته است؟ تصویر ۵، میزان تولید گاز ایران و قطر از بزرگ ترین میدان گازی دنیا را نشان می دهد. طبق این تصویر رقابت دو کشور تا سال ۹۶ پایانی بوده ولی از سال ۹۷ تولید گاز قطر صعودی شده و از ایران فاصله گرفت. سپس با تکمیل فازهای موسوم به طرح ۲۵، ایران توانست در سال ۹۶ تولید گاز خود از این میدان را به قطر برساند و از سال ۹۷ تاکنون از رقیب خود پیشی گرفته است. طبق آمار شرکت نفت و گاز پارس، اکنون تولید گاز ایران از میدان پارس جنوبی به بیش از ۷۰۰ میلیون مترمکعب در روز رسیده در حالی که قطر روزانه ۶۲۸ میلیون مترمکعب گاز از این میدان تولید می کند. در نتیجه اکنون تولید گاز ایران نسبت به قطر به میزان بیش از روزانه ۷۰ میلیون مترمکعب گاز بیشتر است و این اتفاق در حالی رقم خورده که در سمت قطری همه ی غول های بزرگ نفتی دنیا مشغول توسعه میدان هستند ولی در سمت ایران، مهندسان کشورمان با تکیه بر دانش بومی شده اقدام به توسعه و تولید گاز کرده اند.

پیششاری ۹۰۰ میلیارد مترمکعبی ایران از قطر نسبت به سهم خود از پارس جنوبی

اما در روزهای گذشته، برخی ادعاها درباره عقب ماندگی ایران در تولید گاز از پارس جنوبی در فضای مجازی و بیابان شده که طبق آن، قطر ۱۰ برابر ایران از این میدان به صورت تجمعی گاز تولید کرده است. اما این ادعا چقدر درست است؟ برای مقایسه منصفانه بهتر است ببینیم که سهم ایران و قطر از منابع گازی پارس جنوبی چقدر است و سهم دو کشور از تولید تجمعی گاز تاکنون چقدر بوده است. طبق آمار موسسه وود مکنتری، تا پایان سال ۲۰۲۳ قطر حدود ۳۰۰۰ میلیارد مترمکعب از میدان پارس جنوبی تولید تجمعی گاز داشته که این رقم برای ایران ۲۶۰۰ میلیارد مترمکعب بوده است. به بیان دیگر، ایرانی ها تاکنون ۴۶۴ درصد از تولید تجمعی گاز از پارس جنوبی سهم داشته اند و قطری ها ۵۳۶ درصد. پس در ظاهر به نظر می رسد که سهم قطری ها از تولید تجمعی گاز بیشتر بوده، در نتیجه این کشور از ایران عملکرد بهتری داشته است، اما برای قضایات دقیق تر باید سهم دو کشور از ذخایر گاز پارس جنوبی نیز وارد محاسبات شود (تصویر ۶).

برای قضایات صحیح باید در نظر داشت که ایران از ذخایر گاز پارس جنوبی ۳۵۹ درصد سهم دارد ولی از تولید تجمعی گاز تاکنون ۴۶۴ درصد سهم داشته است. یعنی سهم ایران از کل گاز تولیدی بیش از سهم او از کل ذخایر گازی پارس جنوبی بوده است. به بیان دیگر ایران بیش از سهم خود از پارس جنوبی، فعالیت از این میدان، فعلا ایران از قطر عملکرد بهتری واضح است که با توجه به سهم هر کشور از این میدان، فعلا ایران از قطر عملکرد بهتری داشته. به بیان دیگر اگر فرض کنیم قطر معادل سهم خود از ذخایر گاز پارس جنوبی از این میدان گاز تولید کرده باشد، ولی ایران تاکنون بیش از ۹۰۰ میلیارد مترمکعب گاز بیشتری نسبت به سهم خود از پارس جنوبی تولید کرده است.

اما تولید گاز از میدان پارس جنوبی با فراز و نشیب های بسیاری همراه بوده و سوالات متعددی را در اذهان عمومی ایجاد کرده است. در این راستا با سید مهدی حسینی، کارشناس با سابقه و ارشد حوزه نفت به گفت و گو نشستیم. وی قائم مقام وزارت نفت، معاونت بین الملل وزارت نفت، معاونت وزارت صنایع و معادن و مدیرعاملی شرکت ملی صنعت پتروشیمی را در کارنامه خود دارد و به عنوان معمار قراردادهای نفتی شناخته می شود. مشروح گفت و گو با سید مهدی حسینی در قالب یادداشت در ادامه آورده شده است.

کشف عجیب میدان پارس جنوبی از روی ارائه قطری ها

میدان پارس جنوبی که در سمت قطری گنبد شمالی نام دارد، بزرگ ترین میدان گازی دنیا است که عمده مصرف گاز ایران به عنوان چهارمین مصرف کننده بزرگ گاز دنیا را تامین می کند و از طرفی گاز بازار آسیای شرقی و اروپا نیز از طریق LNG (گاز مایع شده) قطر تامین می شود و حتی کشور امارات نیز از طریق خط لوله دلفین از قطر

گاز دریافت می کند و گاز بازارهای صادراتی ایران در عراق و ترکیه نیز از این محل تامین می شود. در نتیجه شما می بینید این گاز نقش مؤثری در تامین گاز دنیا دارد. قطری ها میدان پارس جنوبی را ۲۰ سال زودتر از ما کشف کرده بودند و توسعه این میدان را نیز ۱۰ سال زودتر از ایران آغاز کردند. یاد می آید در زمان آقا زاده، وزیر نفت دولت مرحوم هاشمی رفسنجانی، ما را نیز برای حضور در افتتاح اولین برداشت از این میدان دعوت کرده بودند که بنده به همراه آقا زاده در آن مراسم حضور داشتم. وزیر اسبق نفت در آن زمان با مشاهده ارائه هایی که طرف قطری از ویژگی ها و مشخصات این میدان گازی می دادند، این نکته را متوجه شد که این میدان بسیار نزدیک به مرز آبی ایران است و احتمال دارد با ایران مشترک باشد. در زمان بازگشت از مراسم و در هواپیما ایشان به بنده گفت خداوند قطعا مرز آبی برای این میدان کشیده که تا ایران امتداد نداشته باشد و به محض رسیدن به ایران، ما به سرعت کار اکتشاف در آن منطقه را آغاز کردیم.

مطالعات توتال از بزرگی پارس جنوبی فراتر از انتظار ایران بود

بعد از انجام عملیات اکتشاف متوجه شدیم این میدان گازی در سمت مرزی ایران نیز وجود دارد و البته از ابعاد و مشخص کردن ابعاد میدان در سمت ایران طبیعتا مدت زمانی طول کشید. برای آغاز فعالیت ایران در این میدان نیز ما ابتدا وارد تعامل با شرکت های خارجی شدیم، زیرا تازه از دوران بازسازی بعد از جنگ فارغ شده بودیم و منابع مالی کافی نداشتیم و حتی دولت ایران بدهی زیادی را هم بابت فاینانس به گردن گرفته بود که موعده بازپرداخت آنها فراموش شده بود. پس برای توسعه میدان پارس جنوبی با شرکت های وارد مذاکره شدیم. ما پیش تر تجربه بالایی در مذاکره با شرکت های نفتی غربی داشتیم که این شرکت ها علیه ایران دعوایه انداخته بودند و میلیارد ها دلار بابت فسخ قراردادهاشان توسط شورای انقلاب در حوزه سرمایه گذاری در کنسرسيوم و پالایشگاه آبادان و... طلب می کردند. این دعوی در دیوان داوری لاهه مطرح شد و ما مذاکره ای که داشتیم همه این پرونده ها حل و فصل شد که یکی از بزرگ ترین دستاوردهای حقوقی جمهوری اسلامی ایران بوده است. بنده دارم خیلی در تاریخ عمیق می شوم و بهتر است به موضوع پارس جنوبی برگردم. خوب ما از تجربه های مذاکره ای قبلی استفاده کردیم و از طرفی ما این دستم سرمایه گذاری در صنعت نفت و گاز به شدت ریسک دارد و هیچ یک از تولید کنندگان نفت و گاز این ریسک را با پول خود انجام نمی دهند، بلکه این ریسک را از جیب شرکت های خارجی انجام می دهند. در نتیجه ما کار توسعه این میدان را با شرکت توتال آغاز کردیم. البته پیش از آن توضیح بدهم که ما قبل از این اتفاق درباره قرارداد های نفتی و مدل آنها به گونه ای که با قوانین داخلی بالادستی ایران سازگار باشد با ۱۰ الی ۱۵ شرکت آمریکایی و خارجی وارد تعامل شدیم. قدم این است بگویم کار خیلی سنگینی انجام شد و قراردادهای موسوم به بی بی یک یا بیع متقابل در آن زمان متولد شد.

تفاوت اصلی این قراردادها در این بود که ما با بیع متقابل در آن زمان متولد شد. تفاوت اصلی این قراردادها در این بود که ما با بیع متقابل در آن زمان متولد شد. تفاوت اصلی این قراردادها در این بود که ما با بیع متقابل در آن زمان متولد شد.

ماجرای تحریم آمریکا و خلف وعده ایتالیایی ها و روس ها

آن دستاوی که ادعا می کنند ما تعلق کردیم و از قطر عقب افتاده ایم انصافا درست نمی گویند. ما به محض اینکه فهمیدیم چه ثروت بزرگی در میدان پارس جنوبی هست کار را آغاز کردیم و زمانی تلف نشد. از طرفی قرارداد های بیع متقابل را نیز طراحی کردیم که قرارداد نخست آن را نیز در حوزه نفت و با شرکت کنوئکو آمریکا در زمان ریاست جمهوری کلینتون بستیم اما ما به دلیل تحریم «مهار دو جانبه» اعمال نفوذ کرد و اجازه اجرایی شدن نداد. درباره میدان گازی نیز ابتدا یک کنسرسيوم نفتی با مدیر یک شرکت ایتالیایی و ژاپنی خواهان توسعه میدان پارس جنوبی شدند و ما قرارداد فاز اول توسعه میدان را با آنها امضا کردیم. متأسفانه این کنسرسيوم یک سالی ما را معطل کرد و در آخر هم گفت که توانایی فاینانس را ندارند. خوب با وجود ژاپنی ها قطعاً توانمندی مالی خوبی داشتند ولی به هر صورت نشد.

سپس ما توسعه فاز ۱ پارس جنوبی را با شرکت ایرانی پتروپارس آغاز کردیم. قرارداد توسعه فاز ۲ و ۳ پارس جنوبی نیز با شرکت توتال امضا شد. البته بگویم پیش تر کار بلوک بندی را نیز در این میدان در قالب ۲۴ بلوک انجام داده بودیم تا برای هر بلوک یا فاز مناقصه برای توسعه برگزار کنیم. در مناقصه توسعه فاز ۲ و ۳ ابتدا شرکت گاز پارس روسیه برنده شد. خوب است به این موضوع اشاره کنم که همیشه به امثال بنده که کار قرارداد های نفتی و گاز را پیش می بریم گفته می شد، فریاد هسٹیم ما خوب در توسعه این پروژه، شرکت گاز پارس برنده شد ولی در موعد امضای قرارداد، این اتفاق نیفتاد. یعنی آنها در سطح هیات مدیره به تهران آمده بودند تا قرارداد امضا کنند. حتی یاد می آید یک روز جمعیه بود که مادر باشگاه فوتبال پرسپولیس با شرکت گاز پارس آمد اما برای امضای قرارداد آنها گفتند باید یک سفر کوتاه به روسیه داشته باشند و دوباره بروی گردند تا چهارشنبه هفته بعد این قرارداد امضا کنند. ما هم که نمی توانستیم نه بگویم و آنها گفتند و دیگر برنگشتند و هیچ وقت به دلیش را نگفتند. به نظر می رسد این اتفاق را باید در رقابت گازی ایران و روسیه جست وجو کرد، زیرا آنها نگران بودند تولید گاز پارس جنوبی به حدی افزایش یابد که به رقیب روس هادر بازار گاز تبدیل شویم.

مهندسان ایرانی صرفاً تصادف توانمندی توسعه پارس جنوبی را دارند

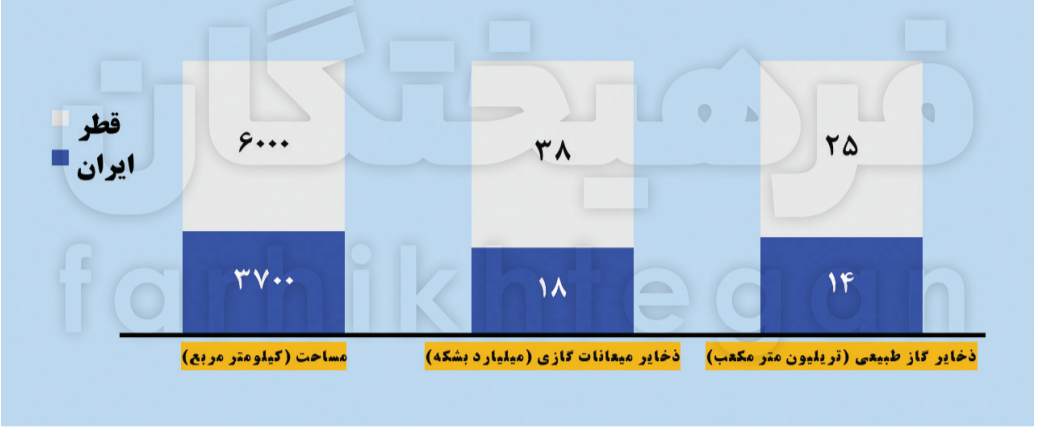
خلاصه عرض کنم که ما در گام بعدی قرارداد فاز ۴ و ۵، ۹ و ۱۰ را امضا کردیم و به سرعت توسعه ۱۰ فاز پارس جنوبی کلید خورد. هر فردی که ادعا می کند ما تعلق کردیم هم متأسفانه حرف درستی نمی زند و در جریان ماجرا نیست. کنار هم قرار دادن شرکت های ایرانی و خارجی در توسعه این فازها باعث شد تکنولوژی غربی ها نیز به کشور وارد شود و در فازهای بعدی ما در داخل، شرکت هایی داشته باشیم که توانمندی بومی شده ای برای توسعه فازهای پارس جنوبی در اختیار داشته باشند. مثلاً مادر فاز ۱۰ از اقدامات شرکت انی ایتالیا در فاز ۴ و ۵ الیگوداری کردیم و یاد گرفتیم. توانمندی مهندسان ایرانی در مهندسی، طراحی و ساخت در تاسیسات دریایی و حتی حمل تاسیسات غول پیکر و نصب آنها روی جکت، همه و همه از دستاوردهایی است که در جمهوری اسلامی ایران رقم خورده و ما باید قدر آن را بدانیم. ما الان قدرت اول منطقه در مهندسی، ساخت و نصب تاسیسات دریایی هستیم و این تکنولوژی اکنون در ایران به خوبی بومی شده است. ما هم اکنون این توانمندی را داریم که یک پروژه در پارس جنوبی را از صفر تا صد و با اتکا به تکنولوژی بومی شده انجام دهیم و اصلاً شاهد حرف بنده، کارهایی است که در پارس جنوبی انجام شده و تولید گاز ایران را از قطر بیشتر کرده است. البته من نباید به دلیل تغییر دولت تا بیرون بنده، این نکته را از عان نکنم که انصافاً تعریف طرح های ۲۵ ماهه در زمان دولت دوم احمدی نژاد نیز اقدام مهمی بود.

چرا مقایسه درآمد صادراتی ایران و قطر از پارس جنوبی غلط است؟

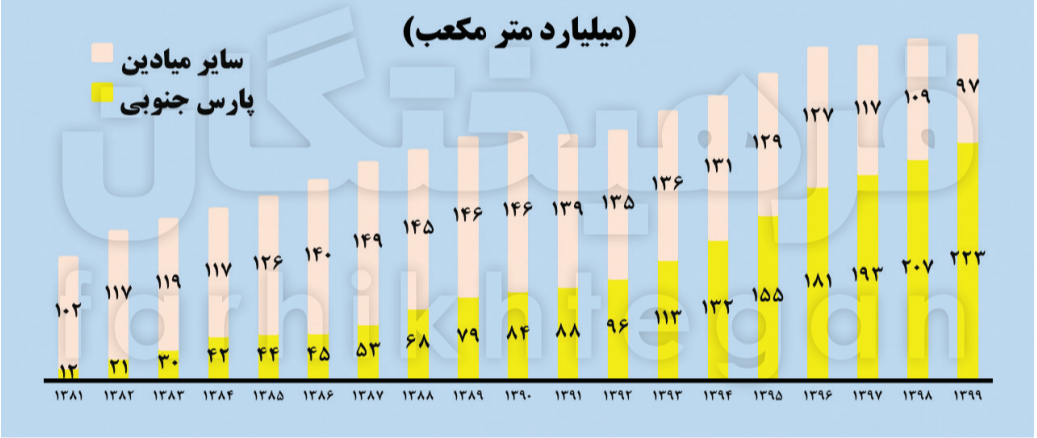
بسیاری از شرکت های اکتشاف و تولید ایرانی تحت تاثیر همین اعتمادی که به آنها در میدان پارس جنوبی شد توانستند شکل بگیرند و بزرگ شوند. ما باید این شرکت های بزرگ ایرانی را ایجاد می کردیم تا دیگر نیازی به شل و توتال و... نداشته باشیم و بتوانیم خودمان کار توسعه را انجام دهیم. اخیراً دیدم مقایسه هایی درباره درآمد ایران و قطر از پارس جنوبی انجام می شود که این مقایسه ها غلط است، زیرا ما به دلیل جمعیت ۸۵ میلیون نفری، گاز را در داخل کشور مصرف می کنیم و قطر با جمعیت ۲ میلیون نفر گاز را به قیمت صادراتی می فروشد. خوب طبیعتاً این نمی تواند مبنای باشد و مبنای درست میزان تولید دو کشور است که حجم تولید گاز ایران و قطر از این میدان تقریباً برابر و رقابت دو کشور نزدیک است.

در مجموع با توجه به سهم دو کشور ایران و قطر از میدان گازی پارس جنوبی، تاکنون برنده دولت گازی در این میدان، جمهوری اسلامی ایران بوده است اما برای حفظ این جایگاه قطعاً ضرورت دارد پروژه هایی مثل پروژه فشار افزایی پارس جنوبی با قدرت پیگیری گردد و وضعیت مطلوب فعلی نباید منجر به تعلل و بی خیالی مسئولان در دولت چهاردهم شود.

تصویر ۲ سهم قطر و ایران از میدان گازی پارس جنوبی

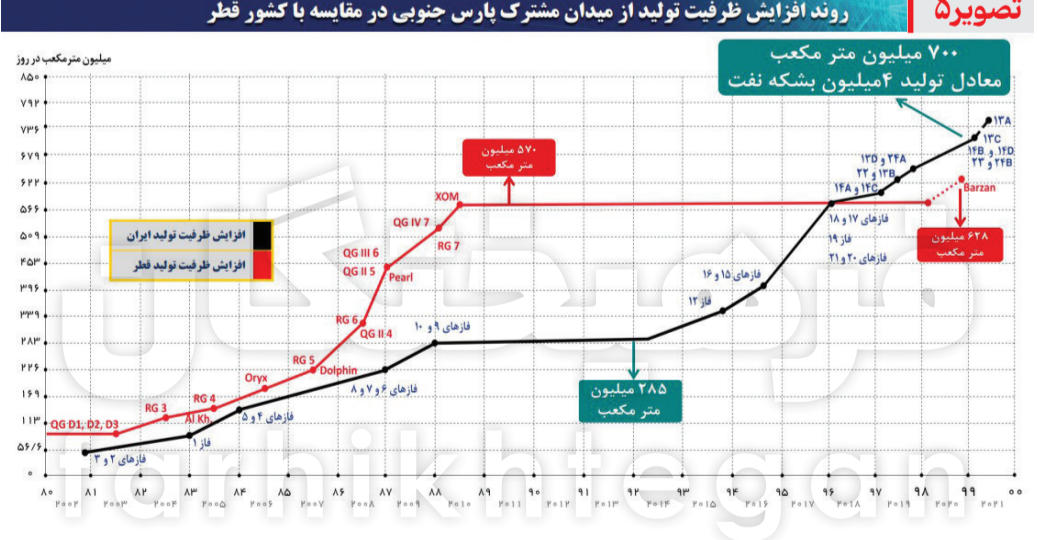
تصویر ۳ سهم میدان پارس جنوبی از تولید گاز ایران

تصویر ۴ پالایشگاه

پالایشگاه	فاز	پیمانکار	سال عقد قرارداد	بهره برداری	ظرفیت تولید گاز (میلیون متر مکعب در روز)
یکم	۱	پتروپارس	۷۷	۸۳	۲۸.۳
دوم	۳.۰.۲	توتال، گاز پارس، پتروناس	۷۶	بهمن ۸۱	۵۶.۶
سوم	۵.۰.۴	انی، پتروناس، نیکو	۷۹	فروردین ۸۴	۵۶.۶
چهارم	۸.۰.۷.۶	پتروپارس	۷۹	مهر ۸۷	۱۰.۴
پنجم	۱۰.۰.۹	GS کرچ جنوبی، شرکت اوپک، تاسیسات دریایی	۸۱	اسفند ۸۷	۵۶.۶
ششم	۱۶.۰.۱۵	اریا نفت شهاب، مهندسی و ساخت تاسیسات دریایی ایران، سف، ایرو ایکو	۸۵	اسفند ۹۴	۵۶.۶
هفتم	۱۸.۰.۱۷	سازمان کنترشن و توسعه صنایع ایران، تاسیسات دریایی، ملی حفاری، شرکت اوپک و شرکت صدرا	۸۵	فروردین ۹۶	۵۶.۶
هشتم	۲۱.۰.۲۰	شرکت اوپک، تاسیسات دریایی	۸۹	خرداد ۹۶	۵۶.۶
نهم	۱۲	پتروپارس	۹۲	اسفند ۹۳	۵۰
دهم	۱۹	پتروپارس، تاسیسات دریایی	۸۹	خرداد ۹۶	۵۶.۶
یازدهم	۱۳	پتروپارس، شرکت صدرا، مینا	۸۹	خرداد ۹۶	۵۶.۶
دوازدهم	۲۴.۰.۲۲	پتروسینا اریا، شرکت صدرا	۸۹	اسفند ۹۷	۵۶.۶
سیزدهم	۱۴	ایترو، تاسیسات دریایی، ملی حفاری، مینا و ...	۸۹	خرداد ۹۷	۵۶.۶
-	۱۱	پتروپارس	۷۹	شهریور ۱۴۰۲	۵۶.۶

تصویر ۵ روند افزایش ظرفیت تولید از میدان مشترک پارس جنوبی در مقایسه با کشور قطر

تصویر ۶ سهم قطر و ایران از میدان گازی پارس جنوبی

